

УДК 316.613.4:159.922.1

DOI <https://doi.org/10.30970/PS.2026.28.24>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ДОВІРИ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ БЕЗПЕКОВИХ УМОВАХ: СТАТЕВИЙ АСПЕКТ

Юлія Примак

*Національний університет “Чернігівський колегіум” імені Т. Г. Шевченка,
вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, Україна, 14013
<https://orcid.org/0000-0001-7374-1844>
e-mail: y.v.prymak@gmail.com*

Ірина Мунасіпова-Мотяш

*Національний університет “Чернігівський колегіум” імені Т. Г. Шевченка,
вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, Україна, 14013
<https://orcid.org/0000-0002-4129-9040>
e-mail: irynamotyash@gmail.com*

Мета розвідки полягала у визначенні психологічних особливостей прояву довіри до себе, до інших, до навколишнього світу загалом у сучасної молоді, яка живе в умовах тривалої небезпеки, враховуючи чинник статі. Методологію дослідження побудовано на теоретичних (аналізування, систематизування, узагальнення), емпіричних (авторська анкета, методика А. Купрейченко довіри / недовіри особистості до світу, до інших людей, до себе), математико-статистичних та методів тлумачення феномена, що вивчався. Наукову новизну увиразнено у виявленні специфіки прояву довіри в молодих людей в умовах тривалої невизначеності через війну (зокрема за чинником статі). Висновки. Незалежно від статі та попри тривалу війну в сучасної молоді базовий рівень довіри збережений. Особливо розвинена довіра до себе, а потім диференційовано – до інших. Водночас увиразнено інтернальний вектор довіри: молодь чітко орієнтується в категоріях добра й зла, контролю та обачності, визнання власних помилок (що приймається як частина власного досвіду й відповідальної поведінки). Психіка сучасної молоді навіть зараз зберігає функціональний потенціал, але й має ознаки виснажливого оптимізму. Довіра до інших незалежно від статі – нормотипова, успішна та контрольована. Зафіксовано, що нині особи чоловічої статі порівняно частіше спираються на інтуїцію (власне ірраціональне засвідчує себе особливо в критичних ситуаціях) як на механізм самозарядності. Водночас вони скептичніші, емоційно стриманіші (навіть до штучного інтелекту), краще орієнтуються в складних ситуаціях, але й менш песимістичні. В осіб жіночої статі на перший план – емоційний складник (за проявом він набагато різноманітніший і варіативніший), що наповнюється змістом завдяки емпатії та більшій соціальній відкритості, інтересу до навколишнього (хоча й за збережених особистісних кордонів).

Ключові слова: довіра до себе, довіра до інших, довіра до світу, нормотиповість, контрольованість.

Постановка проблеми. Нині питання довіри набуває особливої актуальності, позаяк це одна з фундаментальних психологічних характеристик, що увиразнює якість міжособистісної взаємодії, психологічне благополуччя особистості загалом. Наддинамічність соціальних процесів, глобалізація, зростання інформаційних ризиків, цифровізація та засилля ролі штучного інтелекту, економічна нестабільність, а особливо тривала невизначеність через війну суттєво вплинули на кількісні (рівень, повноту, динамічність)

© Юлія Примак, Ірина Мунасіпова-Мотяш, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

ISSN 2522-1876 (Print), ISSN 2663-4465 (Online)

та змістові (вибірковість, безпечність, значущість) ракурси феномену довіри, змінюючи його психологічний зміст, механізми розвитку та особливості прояву.

Довіра відображає готовність особистості приймати певну міру невизначеності та вразливості (а вони наразі в умовах війни досить високі) у взаємодії з іншими, соціальними інститутами та навколишнім світом. Заразом довіра – необхідна умова соціальної взаємодії, що забезпечує співробітництво, взаєморозуміння, достатній рівень психологічної безпеки та соціальної згуртованості. Нині довіра стає індивідуалізованішою, диференційованішою та ситуативно зумовленішою, зокрема й в контексті поведінки жінок і чоловіків. Довіра на сучасному етапі трансформується, набуваючи характеристик нової моделі, що дозволяє особистості бути функціональною навіть в умовах соціальної нестабільності, екзистенційної загрози та тривалої невизначеності.

Повномасштабна війна стала потужним чинником трансформації всіх соціально-психологічних і особистісних процесів. За таких умов довіра набула особливого значення як психологічний ресурс особистості, що забезпечує адаптацію до тривалого дистресу, підтримання психічної стійкості та ефективне функціонування в таких умовах. Водночас воєнна реальність істотно змінила механізми формування довірчих взаємин, їхню структуру та критерії. Конструктивними психологічними чинниками розвитку довіри виступають позитивний досвід міжособистісної взаємодії, сформована базова довіра до світу (за Дж. Боулбі, Е. Еріксоном), емоційна стабільність, високий рівень психологічної зрілості, розвинена емпатія, соціальний інтелект, здатність до рефлексії та адекватна самооцінка. Натомість негативний соціальний досвід, психологічні травми, високий рівень тривожності, невизначеність майбутнього та інформаційна дезорієнтація можуть сприяти формуванню недовіри як стійкої особистісної настанови.

Довіра – багаторівневий феномен, що охоплює рівень “Я”, інших, соціальних інститутів та світу загалом. В умовах війни всі вищезгадані прояви зазнали змін. Так, з одного боку, перманентна загроза життю, переживання втрат, вимушене переселення, інформаційний тиск та невизначеність майбутнього сприяли формуванню підвищеної недовіри й гіперочікування потенційної небезпеки. З іншого боку, переживання кризових подій активізувало процеси соціальної згуртованості, взаємної підтримки та розвитку егалітарних соціальних зв'язків. У психології довіра до себе категоризується як суб'єктивний феномен особистості, що особливо сенситизує в юнацькому віці (Д. Анпілова, Н. Василюк, Л. Коломієць, Т. Кожедуб, Н. Кравець, Д. Лисенко, Г. Чайка).

А. Купрейченко трактує довіру як особливе психологічне ставлення, що охоплює зацікавленість і повагу до об'єкта або суб'єкта взаємодії. Воно ґрунтується на усвідомленні можливості задоволення певних потреб в інтеракції, супроводжується емоційною реакцією на очікуване задоволення та передбачає безумовну готовність демонструвати доброзичливість і сприяння ефективній співпраці. Водночас дослідниця виділяє три прояви довіри: довіра до світу (переживання безпеки та комфорту у взаємодії суб'єкта з об'єктами зовнішнього світу внаслідок ставлення до світу як до безпечного та незагрозливого, такого, що забезпечує досягнення бажаних цілей, задоволення значущих потреб); довіра до інших (відчуття безпеки та спокою внаслідок ставлення до інших осіб як до надійних та відповідальних, що забезпечує підтримку та збереження стійких позитивних взаємин з іншими, конструктивну взаємодію з ними у спільній діяльності); довіра до себе (переживання поваги до себе та самоцінності внаслідок самоставлення, що забезпечує швидку орієнтацію у невизначених ситуаціях) [3].

Заразом феномен недовіри охоплює усвідомлення ризиків, почуття небезпеки, страх у поєднанні з негативними емоційними оцінками партнера та можливих результатів взаємодії, готовність агресувати, а то й припинити будь-який контакт. Так, Н. Луман,

Р. Левицькі, Д. Макалістер, Р. Бісс, Л. Хосмер розглядали довіру як дію, що ґрунтується на очікуваннях, пов'язаних із ризиком [7]. Йдеться про очікування безпечної та сприятливої реакції від іншої особи, віру в її чесність, прогнозованість, надійність, чуйність і турботу про добробут інших. Довіра в цьому контексті також розглядається як упевненість у виправданні цих очікувань і доброзичливому ставленні партнера по взаємодії. Зокрема, Д. Левіс і А. Вейгерт визначили довіру як здійснення ризикованої дії, що базується на впевненому очікуванні того, що всі учасники цієї дії будуть компетентними, свідомими й відповідальними [7], вона – апіорний індикатор уявлень про реальну людину сьогодення [4]. На думку Е. Гідденса, довіра має важливу характерну рису – безперервність, оскільки марно прив'язувати її до певних обставин, у яких індивід усвідомлено розглядає альтернативні способи дій [1]. Отож довіра – передумова повноцінного самооволодіння, самоорганізації та самореалізації особистості у сфері взаємин та спілкування.

Метою розвідки – визначення психологічних особливостей прояву довіри до себе, до інших, до навколишнього світу загалом у сучасної молоді, яка живе в умовах тривалої небезпеки, враховуючи чинник статі.

Виклад основного матеріалу. Для виявлення особливостей прояву довіри в осіб різної статі було проведено опитування завдяки Google Forms на основі “Методики довіри / недовіри особистості до світу, до інших людей, до себе” А. Купрейченко [3] та авторської анкети (вісім питань: сім – відкритих, відповідь на які надавалася за п'ятибальною шкалою Лайкерта, і одне – закрите та блоку соціально-демографічних даних). У добровільному та анонімному опитуванні взяли участь 120 осіб, з яких 60% – жіночої статі та 40% – чоловічої, віком від 17 до 36 років (середній вік – 22.2 р.). Це українці, які в період повномасштабної війни в Україні знаходилися (або переміщалися) в межах країни (до початку 2026 р.). Наводимо далі отримані результати.

На відкрите запитання “Що для Вас є найкращим аргументом прояву довіри в стосунках між людьми?” ми отримали такі відповіді. Для представників обох статей зафіксовано спільний пріоритет: вербальна щирість (для 43.8% чоловіків і 37.5% жінок). Тобто відкритий інформаційний обмін був і лишається основою довіри незалежно від статі. Заразом жінки частіше за чоловіків обирали варіант “стабільність і передбачуваність у стосунках” (25% проти 18.8%), що відображає вищий рівень потреб перших у прогнозованості партнера задля зменшення базової тривоги та створення міцної емоційної основи. “Відсутність страху бути слабким поряд зі мною” обрали лише представниці жіночої статі (3%). Дієвим і захисним аспектом довіри незалежно від статі респондента стала “паритетність у підтримці та взаємодопомозі” (показник абсолютно ідентичний – по 12.5%).

Аналіз відповідей авторської анкети на запитання “Я прислухаюся до власної інтуїції та передчуття” дозволив зафіксувати такі тенденції. Отримані дані продемонстрували, що певною мірою руйнується стереотип про “суто жіночу інтуїцію”, оскільки чоловіки нині (87.5%) навіть частіше звертаються до інтуїтивних відчуттів, ніж жінки (66.8%). Для молодих чоловіків внутрішні неусвідомлені прогнози (інтуїція) є важливим елементом ухвалення рішень (оскільки 66.8% обрали помірковано високий рівень – відповіді “часто” і жоден не відповів “ніколи”). Враховуючи вищезазначені тенденції (у критичних ситуаціях та в сучасному світі загалом, коли люди передусім довіряють собі), то високі показники довіри до власної інтуїції в даному разі увиразнили актуальний інструмент самозарядності та пошуку опори всередині власної особистості. Водночас відмітимо, що відповіді жінок розподілилися рівномірніше між категоріями “часто”, “завжди” та “інколи” (приблизно по третині кожного з варіантів). Також серед жінок поодинокі зафіксовано (4.2%) повну відмову від інтуїції (“ніколи”), що може вказувати на раціоналізованіший підхід до саморегуляції в цих окремих випадках.

Аналіз відповіді на відкрите питання “Я вважаю, що довіра – це...” дозволив зареєструвати такі цікаві результати за досліджуваним нами аспектом (табл.1.).

Таблиця 1

Порівняльні результати відповідей респондентів чоловічої та жіночої статі

Особи жіночої статі	Особи чоловічої статі
Довіра – передусім простір емоційного затишку, прийняття та відсутності таємниць	Довіра – функціональність, раціональні межі, свобода дій та надійність
Емоційна безпека та неосудність (“висловлювати власні страхи, бажання, почуття та переживання без страху осуду”, “не боятися осуду, дозволяти собі бути слабкою”, “коли поряд з людиною спокійно”)	Делегування та дієва надійність – можливість покластися на іншого (“коли ти можеш розповісти або доручити комусь те, що зазвичай краще зробив би сам”, “коли відповідаєш за свої слова й це доведено діями”, “впевненість і готовність покластися на іншого”)
Повна прозорість стосунків – вимога до абсолютної чесності (“коли у людей немає жодних таємниць”, “коли люди не приховують нічого одне від одного”, “розділення різних життєвих ситуацій без недовомовленостей”)	Інформаційна відкритість без бар’єрів – фокус на свободі самовираження (“відсутність будь-яких бар’єрів у спілкуванні”, “можливість висловлювати думки без страху бути неприйнятним”)
Стабільність зв’язку – елемент вірності та константності (“бути впевненою, що людина не покине за будь-яких обставин”)	Об’єктивна правдивість (“прийняття інформації як такої, що є повноцінною, правдивою та несуперечливою”, “усвідомлена та чесна позиція між двома чи більше людьми”)
Самоцінність (“довіра – основа не лише стосунків з найближчими людьми, а й передусім із собою”)	Безпека та гумор у побуті (“коли ти зможеш залишити смаколики й його не з’їдять”)

Загалом 41% жінок продемонстрували помірний або високий рівень довірливості (середній бал – 3.3 з 5). Особи чоловічої частини вибірки виявилися порівняно стриманішими та з тяжінням до нейтрально-скептичних оцінок (середній бал – 2,9 з 5). Результат узгоджується з класичними дослідженнями, де представницям жіночої статі частіше приписують вищу схильність до емпатії та соціальної відкритості. Водночас відсутність взагалі вибору показника оцінки “1” в обох групах може свідчити про те, що базовий рівень довіри до світу та людей сьогодні (навіть за таких щоденних екзистенційних викликів) все ж залишається збереженим (жоден не ізолює себе від соціуму повною мірою).

Звернімо увагу, що в нашій авторській анкеті було запитання, що стосувалося й довіри до світу сучасних технологій, зокрема до штучного інтелекту. Так, на твердження “Я особисто довіряю продукту штучного інтелекту” особи жіночої статі частіше (62.5%) відповідали “скоріше” та “повністю згоден” порівняно з особами чоловічої (56.3%). Відтак перші продемонстрували дещо вищий рівень помірної довіри до технологій, а у других погляди виявилися з вищим рівнем скепсису. Принагідно виявлено (аналізуючи відповіді на питання “У сучасному світі я найбільше довіряю...”), що особи жіночої статі більше довіряють винятково собі (66.7% проти 56.3%), майже в однаковій мірі – найближчому оточенню (20.8% проти 25%). Цікаво, що “довіряти домашньому улюбленцю” обрали лише жінки (12,5%). А от чоловіки самі згадували такі варіанти як: “довіряю технологіям, зокрема штучному інтелекту” (6.3%), “найбільше довіряю собі, але беру до уваги думку оточення” (6.3%).

Відтак більшість респондентів у сучасному світі розраховують лише на себе (жінки навіть більше), увиразнюючи тим самим егоцентричне спрямування довіри. Це може

свідчити або про досить високий рівень особистісної автономії, або, навпаки, про захисну реакцію (недовіру до соціуму) через нестабільність, невизначеність, військові загрози навколишнього середовища та майбутнього. Варіант про “довіру людям загалом” набрав мізерні відсотки (і це в чоловічій вибірці), що засвідчило класичний індикатор, коли людина здатна чітко розділяти світ на “безпечне мікроколо” та “чужий / непередбачуваний” світ. Якщо довіра й виходить за межі власного “Я”, то вона делегується лише перевіреним людям (членам сім’ї, друзям). Логічним є й те, що тварини, як суб’єкти довіри, випередили штучний інтелект та технології загалом.

Цікаво, що інтернальний вектор й вищекреслені тенденції зберігаються й за критичної ситуації (аналіз відповідей на відкрите запитання авторської анкети “У критичній ситуації мені найлегше довіритися”). Так, зокрема особи жіночої статі частіше покладаються винятково на себе (62.5% проти 50% у чоловічої), мобілізуючи наявні власні внутрішні ресурси. Заразом, порівняно з повсякденним життям (де варіант “найближче оточення” обирали у 22.5%), у критичній ситуації готовність довіритися близьким зростає до 35%. Припускаємо, що в момент підвищеної загрози або нагальної проблеми респонденти схильні порозумітися з родиною чи близькими друзями, розглядаючи їх як першочерговий надійний безпековий буфер. На жаль, і досі відмічено низьку інституційну довіру до інституту фахівців (позаяк лише 7.5% респондентів вибірки готові в кризі довіритися психологам чи лікарям). Попри популяризацію проблем ментального здоров’я, професійна допомога все ще програє особистісним ресурсам та сімейним зв’язкам. Цікаво, що чоловіки (12.5%) продемонстрували більшу відкритість до фахівців у критичний момент, ніж жінки (4.2%).

Розглянемо результати, отримані завдяки проведенню методики А. Купрейченко. Переважна більшість респондентів вибірки (85%) продемонструвала відсутність серйозних труднощів чи внутрішніх сумнівів щодо своєї здатності будувати близькі стосунки, що, ймовірно, вказує на достатню сформованість базових навичок прихильності та успішну соціалізацію молоді. Це відмічено як серед жінок, так і серед чоловіків (водночас є невеликий акцент: перші частіше обирали безкомпромісний варіант “вірно” (50%), тоді як другі – схилилися до обережнішого, але позитивного “скоріше вірно” (43.8%)). Загалом сферу побудови міжособистісних взаємин у даній віковій групі (молодь, середній вік якої – 22 р.) оцінено як успішна та контрольована (з мінімальним рівнем фрустрації), що є нормотиповим для цього етапу розвитку особистості.

70.8% респонденток хвилюють об’єкти та явища навколишнього світу. А от серед респондентів таких – лише 37.5%, тоді як для 37.5% – навколишній світ представився як малохвилюючим. Зафіксоване може засвідчити значущо вищий рівень у жінок емоційної залученості та сенситивності до подій, об’єктів та явищ навкруги, що відображає їхню більшу схильність до прояву емпатії на ззовні. Чоловіки водночас увиразнили, мабуть, прояв захисного механізму (раціоналізації або емоційної відстороненості), що допомагає їм знизити рівень дистресу в непередбачуваному сучасному середовищі (а в умовах війни й поготів). Четверть чоловіків (25%) не змогли визначитися з відповіддю, що також підтвердило певний внутрішній конфлікт між потребою контролювати зовнішні явища та бажанням дистанціюватися від них задля стабілізації та збереження психологічного ресурсу.

У більшості респондентів (75%), незалежно від статі, виявлено чіткі ціннісні орієнтири та високий рівень моральної самовпевненості, що дозволяє їм, на нашу думку, легко орієнтуватися у поняттях добра й зла (це завіряє виявлену раніше тенденцію довіряти самому собі). Заразом чоловіки продемонстрували суттєво вищий рівень інтегральної самовпевненості у своїх оцінках (87.5% проти 66.7% у жінок). Водночас 43.8% чоловіків

обрали абсолютну відповідь “вірно” (на питання “Я довіряю своєму вмінню відрізнити хороше від поганого”), що може свідчити про їхню більшу схильність спиратися на фіксовані логічні або моральні правила (мабуть, ідеться про так зване чорно-біле мислення) та меншу схильність до сумнівів. Жінки ж виявилися менш категоричними – лише чверть (25%) обрала відповідь “вірно”. Водночас третина жінок (33.3%) засвідчила сумнів. Відтак інтерпретуємо зафіксоване як вищу рефлексивність жінок, які частіше враховують контекст ситуації, допускають “відтінки сірого” та припускають, що межа між “хорошим” і “поганим” може бути розмитою.

Виявлено, що 66.7% осіб жіночої статі розглядають сучасний навколишній світ все ж таки як загалом відносно безпечним. Порівняно 62.5% чоловіків не погодилися з цією тезою про безпеку, проте майже третина (31.3%) все ж таки загострено відчуває приховану загрозу (припускаємо через війну, мобілізацію). Відтак середній показник по вибірці у 65% – позитивний індикатор. Психіка молодих людей навіть у таких складних умовах зберігає функціональний потенціал відновлюватися та радіти життю попри виклики, пов’язані з безпекою війни. А от саме для чоловіків навколишнє середовище – постійні виклики, конкуренція та небезпеки, що зафіксувало латентну підвищену тривожність.

Серед осіб чоловічої статі було виявлено більше таких, хто довіряє своєму вмінню орієнтуватися в критичній ситуації (81.3% проти 70.8% у жінок). Загалом три чверті всіх опитаних (75%) продемонстрували високий рівень психологічної стійкості та готовності діяти в екстремальних умовах. Молоді особи чоловічої статі увиразнили абсолютну відсутність сумнівів щодо своєї ефективності в стресових ситуаціях, а половина (50%) – готовність брати на себе відповідальність за ухвалення рішень під час кризи, умов невизначеності через війну.

Майже половина респондентів вибірки (45%) погодилися з тим, що у міжособистісних стосунках потрібно бути уважним, аби цим не скористалися недоброзичливці, тому соціальне середовище було оцінено як конкурентне та потенційно маніпулятивне. Заразом чоловіки набагато частіше схильні бачити в людях загрозу експлуатації, а в навколишньому світі – джерело небезпеки (56.3%). У представниць жіночої статі – гуманніше ставлення до оточення (лише 12.5% повністю погодилися з цим, а чверть – взагалі вагалися з відповіддю), відтак зафіксовано відсутність тотальної упередженості щодо мотивів інших людей.

Більшість респондентів (72.5%) обох статей загалом оптимістично оцінюють рівень розвиненості соціального інтелекту, розглядаючи людей навколо відносно зрозумілими та передбачуваними. Варіант “скоріше вірно” став абсолютним лідером як серед чоловіків (56.3%), так і серед жінок (54.2%), що засвідчило оптимальний рівень упевненості без зайвої самовпевненості довіряти своєму вмінню прогнозувати вчинки інших (адже людська поведінка апріорі завжди містить потенціал спонтанності). Жінки схильні більше довіряти першому враженню про людину, натомість чоловіки продемонстрували обережнішу й раціональнішу поведінку.

Переважна більшість усіх опитаних респондентів (70%) схилилася до думки, що міжособистісні контакти потребують контролю та обачності. Заразом у жіночій вибірці відображено гнучкішу позицію (вибір відповіді “скоріше вірно” у 41.7%): вони визнають необхідність захисних кордонів у соціумі, але не схильні демонізувати міжособистісні стосунки чи перетворювати обережність на абсолютне правило життя.

Результати продемонстрували високий рівень згоди (у понад 62% в обох досліджуваних групах) з тим, що людина сама несе відповідальність за свою долю, а соціум залишається здебільшого пасивним спостерігачем. Оцінюємо це як важливий маркер дорослішання та формування автономії у молоді, але водночас і показник певного соціального розчарування. Відповіді в осіб жіночої статі (66.7%) та чоловічої (62.5%)

зафіксували мінімальну розбіжність. Це може означати те, що відчуття браку колективної відповідальності або допомоги в сучасному суспільстві є універсальним для молодого покоління і не залежить від чинника статі. Кожен п'ятий респондент усієї вибірки (20%) обрав варіант “складно визначити”. Психологічно це можливо відображає виразну внутрішню амбівалентність молоді та високий відсоток невизначеності: з одного боку, вони усвідомлюють реальність індивідуалістичного вектору розвитку в світі, а з іншого – зберігають надію на альтруїзм та підтримку соціуму у критичних моментах, яких наразі набагато більше через війну.

Переважає більшість опитаної молоді (82.5%) вважає себе здатною за потреби поступитися власними інтересам заради консенсусу. Відтак пояснюємо це низьким рівнем егоцентризму та сформованістю навичок конструктивного розв'язання конфліктів молодими людьми (і це не є проявом слабкості чи тотальної жертвності). Заразом у чоловіків відмічено дещо більшу силу внутрішнього супротиву безпосередньому підкоренню (варіант “скоріше не вірно” у них становив 12.5%).

Серед жінок виявлено таких, хто довіряє своєму вмінню визнавати свої помилки, – 79.2%, серед чоловіків – 81.3%. Отож 80% респондентів незалежно від статі сприймають помилки не як катастрофу чи втрату авторитету, а як природну частину власного досвіду. Лише 12.5% осіб виявилися схильними приховувати або не визнавати свої промахи.

62.5% представниць жіночої статі погодилося, що світ не обіцяє нічого хорошого (що засвідчило їхню швидшу здатність рефлексувати загальне зниження відчуття якості життя загалом). 50% чоловіків солідарні з цим песимістичним твердженням. Загалом більше половини респондентів вибірки (57.5%) засвідчили виснажливий оптимізм у траєкторії думки. Вважаємо, що це пов'язано з реаліями життя в умовах тривалого хронічного дистресу та невизначеності через війну.

Висновки. Отож довіра набуває більш вибіркового, рефлексивно-дихотомічного (раціонально-ірраціонального) та контекстуального характеру, залишаючись водночас важливим ресурсом психологічної адаптації, соціальної взаємодії та особистісного розвитку в житті сучасної молодої людини. Емпірично виявлено, що незалежно від статі та попри тривалу війну в сучасній молоді базовий рівень довіри залишається все ж таки збереженим. Особливо розвинені на достатньому рівні такі виміри довіри як довіра до себе, довіра до оточення (в міжособистісному ракурсі). Заразом увиразнено інтернальний вектор довіри, коли молодь чітко орієнтується в категоріях добра й зла, зокрема й щодо контролю та обачності, визнання власних помилок (що приймається як частина власного досвіду й відповідальної поведінки). Загалом результати засвідчили, що психіка сучасної молоді навіть зараз зберігає функціональний потенціал, але й заразом має ознаки виснажливого оптимізму. Довіра до інших незалежно від статі – нормотипова, успішна та контрольована.

Зафіксовано, що нині особи чоловічої статі порівняно частіше спираються на інтуїцію (власне ірраціональне засвідчує себе особливо в критичних ситуаціях) як на механізм самозащити. Вони скептичніші, стриманіші емоційно (навіть до штучного інтелекту), краще орієнтуються в складних ситуаціях, хоча й менш песимістичні. В осіб жіночої статі на перший план – емоційний складник (за проявом він набагато різноманітніший і варіативніший), що наповнюється змістом завдяки емпатії та більшій соціальній відкритості, інтересу до навколишнього (хоча й за збережених особистісних кордонів).

Підтверджено, що важливою психологічною особливістю воєнного часу є підвищення значущості довіри як механізму соціальної підтримки. Саме довірчі взаємини сприяють формуванню відчуття психологічної безпеки, розвитку емоційної стійкості

та зниженню негативних наслідків хронічного дистресу. Люди, які мають високий рівень довіри до членів родини, близьких друзів, тварин, демонструють вищу адаптивність, ефективніше долають кризові ситуації та рідше переживають стан соціальної ізоляції.

Формування та підтримка рівня і проявів довіри є важливою умовою психологічної адаптації населення, зміцнення соціальної згуртованості, розвитку громадянської відповідальності та відновлення суспільства в умовах тривалої воєнної кризи і післявоєнної реконструкції. Подальші наукові поступи доцільно спрямувати на вивчення взаємозв'язку довіри з резильєнтністю, цифровою компетентністю та особливостями адаптації особистості до умов сучасних суспільних викликів.

Список використаної літератури

1. Докторова Д. Теоретичні підходи до поняття «довіра». *Соціологічні студії*. 2014. №1 (4). С. 50–62. URL : https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/9606/1/socst_2014_1_9.pdf
2. Кравченко В. Ю. Довіра в структурі життєстійкості особистості. *Development of modern science: the experience of European countries and prospects for Ukraine* : Monograph. Riga, Latvia, 2019. P. 240–272.
3. Савченко О. В., Петренко В. В., Тімакова А. В. «Методика довіри / недовіри особистості до світу, до інших людей, до себе» (А. Купрейченко): україномовна адаптація, валідація та стандартизація. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Психологія*. 2022. Вип. 5. С. 16–22. URL : <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.5.3>
4. Скок А. Г., Примак Ю. В., Гопак В. О. Соціальні уявлення про сучасну людину у студентської молоді. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2021. №32. С. 118–123. URL : https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/5_2021/22.pdf
5. Чайка Г. Вплив базової довіри на психологічне здоров'я людини. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Серія Психологія*. 2023. № 1 (57). С. 46–51. URL : <https://surl.li/lnetqr>
6. Kolomiets L. I., Shulga G. B., Lebed I. B. Psychological features and individual psychological factors of self-confidence: *Innovative projects and programs in psychology, pedagogy and education* : Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. 592 p. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/295>
7. David Lewis J., Andrew J. Weigert Trust as a Social Reality. *Social Forces*. 1985. Vol. 63, №4. P. 967–985. URL : <https://doi.org/10.2307/2578601>

SPECIFICS OF PERSONAL TRUST MANIFESTATION IN MODERN SECURITY CONTEXTS: THE SEX ASPECT

Yuliia Prymak

*T. H. Shevchenko National University "Chernihiv Colehium",
53, Hetmana Polubotka St., Chernihiv, Ukraine, 14013
<https://orcid.org/0000-0001-7374-1844>
e-mail: y.v.prymak@gmail.com*

Iryna Munasypova-Motyash

*T. H. Shevchenko National University "Chernihiv Colehium"
53, Hetmana Polubotka St., Chernihiv, Ukraine, 14013
<https://orcid.org/0000-0002-4129-9040>
e-mail: irynamotyash@gmail.com*

The aim of the study to identify the psychological features of trust in oneself, others, and the world at large among modern youth living in conditions of prolonged danger, while considering the sex factor. The research methodology is based on theoretical (analysis, systematization, generalization), empirical (an author-designed questionnaire, A. Kupreichenko's methodology of personality trust/distrust in the world, others, and oneself), mathematical-statistical, and interpretive methods to analyze the phenomenon under study. The scientific novelty is highlighted by revealing the specifics of trust manifestations in young people under conditions of long-term uncertainty caused by war (specifically, by the sex factor). Conclusions. Regardless of sex and despite the prolonged war, the baseline level of trust among modern youth remains preserved. Trust in oneself is particularly well-developed at a sufficient level, followed by differentiated trust in others. At the same time, an internal vector of trust is emphasized: young people are clearly oriented towards the categories of good and evil, control and caution, and the recognition of their own mistakes (which is accepted as part of personal experience and responsible behavior). Even now, the psyche of modern youth retains its functional potential, but also shows signs of exhausting optimism. Trust in others, regardless of sex, is normotypic, successful, and controlled. It was found that males currently tend to rely more often on intuition (the irrational reveals itself particularly in critical situations) as a mechanism of self-reliance. Concurrently, they are more skeptical, emotionally restrained (even towards artificial intelligence), better oriented in complex situations, yet less pessimistic. In females, the emotional component comes to the fore (being much more diverse and variable in manifestation), which is enriched through empathy and greater social openness, as well as interest in the surroundings (albeit while maintaining personal boundaries).

Key words: trust in oneself, trust in others, trust in the world, normotypicality, controllability.

*Дата першого надходження статті до видання: 03.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 31.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.10.2026*